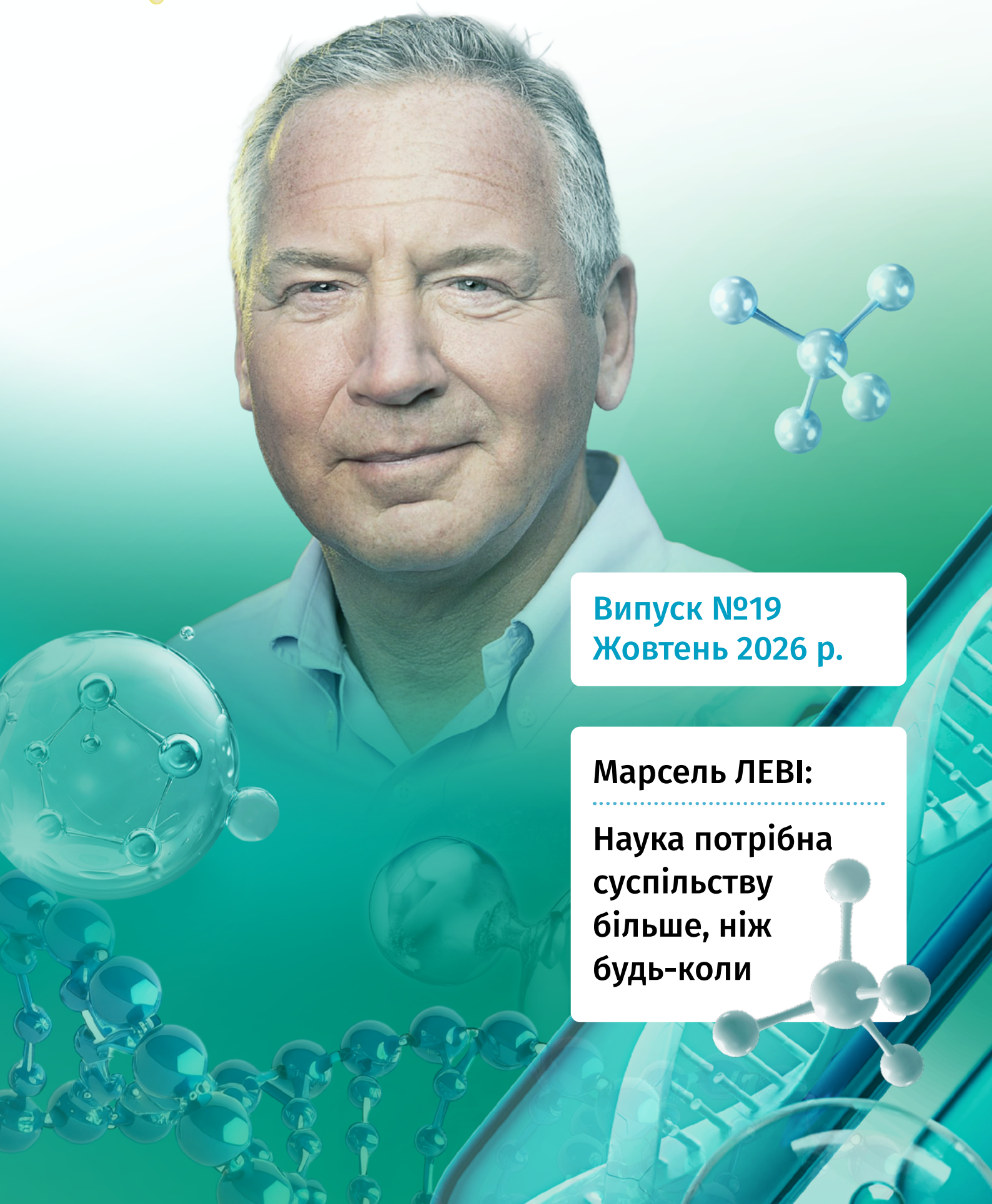
НАЦІОНАЛЬНИЙ ФОНД ДОСЛІДЖЕНЬ УКРАЇНИ

ВІСНИК

Випуск №19
Жовтень 2026 р.

Марсель ЛЕВІ:

Наука потрібна суспільству більше, ніж будь-коли

У 2023 році Нідерландська дослідницька рада (NWO) та Національний фонд досліджень України (НФДУ) започаткували співпрацю, яка відкрила для десятків українських учених нові можливості для роботи у провідних нідерландських дослідницьких командах. Це партнерство стало важливою підтримкою для української науки в умовах повномасштабної війни та водночас сприяло розвитку нових наукових зв'язків між Україною та Нідерландами.

Що спонукає NWO розширювати підтримку українських дослідників, які результати демонструють спільні команди та як будувати стійку наукову систему в часи випробувань?

На ці та інші запитання ми попросили відповісти президента NWO, професора Марселя ЛЕВІ.

Марсель ЛЕВІ,
президент Нідерландської дослідницької ради (NWO)

Пане професоре, Ваш перший термін на посаді президента NWO припав на пандемію COVID-19, повномасштабну війну росії проти України та посилення тиску на академічну свободу у світі. У квітні цього року Ви розпочали другий п'ятирічний термін. Озираючись назад, що стало для вас найбільшим викликом за ці п'ять років?

Я думаю, що кожна з цих подій, про які ви згадали, була серйозним випробуванням. Окрім того, ми пережили справжні «американські гірки»: спочатку мали уряд, який активно підтримував науку, потім – дворічний період суттєвого скорочення фінансування досліджень, а тепер нова влада намагається скасувати багато невдалих рішень свого попередника.

До приходу в NWO Ви очолювали одне із найбільших державних лікарняних об'єднань Лондона. Водночас Ви й нині залишаєтеся практикуючим лікарем і чергуєте у відділенні невідкладної допомоги. Як практика лікаря допомагає Вам на посаді президента NWO – і навпаки, чи змінює досвід керівництва фондом Ваш погляд на медицину?

Думаю, ці ролі добре доповнюють одна одну. Мені подобається бути безпосередньо на робочому місці й робити «реальні» речі. Водночас цей досвід допомагає мені ухвалювати рішення, що стосуються ширших груп дослідників і дослідницької системи загалом. А наукова робота в NWO є для мене чудовим джерелом натхнення у клінічній практиці.

> ***Останні кілька років особливо виразно показали, що суспільство потребує науки як ніколи раніше***

Останні роки показали, наскільки крихким може бути світ, у якому існує наука: пандемія, війна, тиск на академічну свободу. Чи змінилося через це Ваше власне розуміння того, навіщо суспільству потрібна наука?

На мою думку, наука – центральний елемент суспільного розвитку і прогресу. Це означає, що у вибухонебезпечному світі наука завжди під загрозою. Але, як ви зазначили, останні кілька років особливо виразно показали, що суспільство потребує науки як ніколи раніше.

У 2023 році NWO підписала Меморандум про взаєморозуміння з Національним фондом досліджень України. Що спонукало Нідерландську дослідницьку раду почати співпрацю з Україною, саме через НФДУ?

Одним словом: солідарність. У Нідерландах ми рішуче підтримуємо Україну і зробимо все можливе, щоб підтримати країну у боротьбі з агресією.

Спільна ініціатива NWO-НФДУ «NWO Hop-On Call for Researchers Based in Ukraine» дозволяє українським дослідникам долучатися до нідерландських проєктів, що вже реалізуються. Чому NWO обрала саме такий формат підтримки? Що, на Вашу думку, робить формат Hop-On найбільш ефективним для підтримки українських дослідників?

Одним із мотивів створення цієї програми стало прагнення якнайшвидше і без зайвої бюрократії інтегрувати українських учених до нідерландських команд. Ми прийшли до цієї форми підтримки в діалозі з нашими українськими колегами і справді дуже нею пишаємося.

За результатами першого конкурсу в 2023 році NWO підтримала 13 проєктів на суму близько 250 тисяч євро, за результатами другого, у 2025 році — 20 проєктів на 480 тисяч євро. Що зумовило майже дворазове збільшення обсягу фінансування програми?

Іноді новим програмам потрібен певний час, перш ніж про них дізнаються всі зацікавлені та зможуть підготуватися до участі. Тому ми безмежно раді зростанню інтересу під час другого конкурсного відбору.

Міжнародну співпрацю з Україною часто сприймають передусім як прояв солідарності. Це справді так, але водночас це просто високоякісні наукові дослідження, які сьогодні проводяться. Ми хотіли б, щоб у майбутньому такі зв'язки розвивалися у довгострокові партнерства.

Чи планує NWO й надалі розвивати співпрацю з НФДУ? Якщо так, які форми співпраці Ви вважаєте найперспективнішими?

Ми лише розпочали цю дискусію, тож поки що зарано говорити про конкретні форми подальшої співпраці. Проте я переконаний, що нам варто уважно дослухатися до наших українських партнерів, щоб зрозуміти, які формати співпраці були б найкращими і найкориснішими саме для них.

НФДУ – молода установа, яка працює лише кілька років, і більшість цього часу – в умовах повномасштабної війни. Які поради Ви могли б дати українському фонду, спираючись на досвід становлення та розвитку NWO?

Важко сказати, але, можливо, найкраща порада – намагатися бути організацією, яка постійно навчається й гнучко реагує на обставини. Варто аналізувати, що працює, і розвивати успішні формати роботи. А якщо щось не працює належним чином – змінювати це або переходити до іншого підходу.

Останніми роками NWO активно просуває концепцію Healthy Research Culture. Якщо говорити про трансформацію сучасної науки, від яких застарілих практик чи дисбалансів має відійти академічна спільнота? І що особисто для Вас є головною ознакою здорової дослідницької культури?

Наведу один приклад: я дуже підтримую Відкриту науку (Open Science). Якщо говорити просто — усі результати досліджень мають бути відкритими і доступними для кожної людини в світі. Комерційна позиція багатьох видавництв ускладнює відкритий доступ, і я вважаю, що нам варто залишити це в минулому.

> ***Нам варто уважно дослухатися до наших українських партнерів, щоб зрозуміти, які формати співпраці були б найкращими і найкориснішими саме для них***

В умовах економічних чи безпекових криз пріоритети державної політики нерідко зміщуються в бік досліджень із швидким практичним ефектом. Чи існує, на Вашу думку, ризик, що за таких обставин фундаментальні дослідження, результати яких можуть проявитися лише через десятиліття, відійдуть на другий план?

Так, найбільші наукові прориви прийдуть із фундаментальної науки, але для цього потрібно трохи більше часу і, звісно, немає жодних гарантій. Проте ми маємо підтримувати безперервний потік нових знань.

До 2022 року більшість європейських дослідницьких систем безпосередньо не стикалися з викликом збереження стійкості науки в умовах повномасштабної війни. Чи змінила війна в Україні Ваше бачення того, якою має бути стійка наукова система в умовах кризи?

Безумовно, ми маємо бути набагато краще підготовлені до небезпечних подій у надзвичайно нестабільному світі.

У квітні цього року Ви офіційно розпочали другий п'ятирічний термін на посаді президента NWO. Зважаючи на нинішній непростий фінансовий і політичний клімат для європейської науки, який головний пріоритет Ви ставите перед собою на наступні п'ять років?

Багато, багато речей (усміхається, – ред.). Пріоритетами в порядку денному є результативна наука, дослідження для підтримки стратегічної автономії в Європі, важливість регіональних мереж, зміцнення національної дослідницької системи, оптимізація підтримки талантів і багато іншого.

> ***Ми маємо підтримувати безперервний потік нових знань.***

Розпитувала – Світлана ГАЛАТА